

Znanstveno srečanje

RIMSKA VOJSKA NA OBMOČJU DANAŠNJE SLOVENIJE

Nova odkritja in smernice raziskav

17. in 18. november 2011

Organizatorja: Narodni muzej Slovenije in Inštitut za arheologijo ZRC SAZU

Kje: Narodni muzej Slovenije, Maistrova ul. 1, Ljubljana

Plakati

Jana HORVAT

Zgodnjerimske vojaške najdbe s prazgodovinskih naselbin na Gorenjskem

Izvleček:

Na hribu Straža nad Šmartnim pri Cerkljah so dobro vidni ostanki naselbinskih teras. Naključne najdbe kažejo, da gre za poznolatsko naselbino, ki sega še v avgustejsko obdobje. Prisotnost rimske vojske, ki jo lahko datiramo od predavgustejskega do srednjeavgustejskega časa, dokazujejo podkovni žeblički vojaških čevljev, svinčeni želod in držaj ščita.

Posamični predmeti s prazgodovinske naselbine na Gobavici nad Mengšem (žeblički z vojaških čevljev, deli konjske opreme, fibula vrste Alezija) prav tako kažejo prisotnost rimske vojske v predavgustejskem in avgustejskem obdobju.

***

Boštjan LAHARNAR, Benjamin ŠTULAR, Miha MLINAR

Gradič pri Kobaridu - poznorepublikanski utrjeni emporij?

Izvleček:

Najdišče Gradič pri Kobaridu ima dolgo zgodovino raziskav, saj ga omenja že Simon Rutar leta 1882. Na jugovzhodnem robu Gradiča stoji cerkev Sv. Antona s kostnico v 1. sv. vojni padlih italijanskih vojakov. V zadnjih desetletjih je najdišče znano predvsem po najdbah s prostora svetišča, ki je bilo delno raziskano na jugozahodnem območju Gradiča, ter novčni najdbi rimskih republikanskih in noriških novcev z najdišča Skrinjca, ki leži ob poti proti Tonovcovem gradu.

Zaradi vedno novih odkritij na tem najdišču velja na kratko ponoviti znane podatke in interpretacije. Lokacija prazgodovinskega gradišča ni sporna, vendar je datiranje le tega v železno dobo posredno, glede na grobišče ob vznožju. Kultni prostor oz. svetišče je iz mlajše železne in rimske dobe. Neposrednih dokazov za lokacijo rimske naselbine nimamo, vendar nanjo morda nakazujejo navedbe o najdbah številnih rimskih amfor ob gradnji kostnice.

V letu 2010 smo s ponovno analizo lidarskih podatkov iz leta 2007 izdelali izjemno natančno mikrotopografijo najdišča. Na podlagi tega smo izdelali tudi razmeroma natančen načrt najdišča. Tovrstni načrti so seveda zgolj palimpsest vseh človekovih dejavnosti v preteklosti, ki jih lahko datiramo le s pomočjo arheoloških izkopavanj. Na tem mestu smo se osredotočili na ponovno ovrednotenje že znanih arheoloških podatkov v kontekstu "palimpsesta", t. j. mikrotopografije najdišča.

Tako se zdi, da so bile naselbinske najdbe, dokumentirane v drugotni legi nad plastmi kulturnega mesta, tja prinešene v času benefikacije zemljišča nekje v 18. stoletju. Na drugi strani je natančna identifikacija mesta zakopa novčne najdbe iz srede 2. st. pr. n. št. omogočila bolj določno interpretacijo okoliščin zakopa. Če ostanki večjega kvadratnega objekta na vzpetini v severozahodnem delu gradišča res sodijo v sklop podobnih rimskih utrd na južnem vznožju Alp, gre morda za pomemben indic o poznorepublikanskem obdobju v zgornjem Posočju.

***

Matjaž BIZJAK, Alenka DROL

Konserviranje predmetov iz avgustejskih vojaških grobov z območja začetka severne emonske nekropole

Izvleček:

Konservatorsko-restavratorska delavnica za arheološko kovino podjetja Arhej ima svoječasne delovne prostore v konservatorskem središču Ščit, Muzeja in galerij mesta Ljubljane. Osnovno področje, ki ga delavnica pokriva, zajema konservacijo arheoloških kovinskih predmetov. Ta vključuje tako preventivno kot aktivno konservacijo.

Predhodne preiskave, ki jih na predmetih opravljamo, zajemajo predvsem pregled z binokularno lupo, rentgensko radiografijo (RTG) in rentgensko fluorescenčno spektroskopijo (XRF). Pri teh nujno potrebnih raziskavah nam zaenkrat zaradi s finančnega vidika težko dosegljive dodatne opreme, občasno sodelovanje z inštitucijami, kot so Muzej in galerije mesta Ljubljane, Narodni muzej Slovenije, Inštitut za metalne konstrukcije, Institut Jožef Stefan, omogoča sledenje in vključevanje sodobnih smernic stroke. V tem oziru se v okviru podjetja Arhej vzpostavlja tudi Inštitut za geoarheologijo.

***

Bernarda ŽUPANEK, Mateja RAVNIK, Julijana VISOČNIK, Gojko TICA

Nekaj novih ugotovitev o poselitvi pod grajskim gričem v Ljubljani

Izvleček:

V letu 2009-2011 je Muzej in galerije mesta Ljubljana v sodelovanju s podjetjem Tica Sistem d.o.o. izvajal arheološke raziskave ob menjavi komunalne infrastrukture na Starem in Gornjem trgu v Ljubljani. Kljub majhnemu izkopnemu polju ter pogosto uničenim plastem smo dokumentirali prazgodovinsko in rimsko poselitev.

Najzgodnejši ostanki sodijo v pozno bronasto dobo; morda jih lahko povežemo s sočasno naselbino na najdišču Tribuna. Poselitvi v 1. stol. pr. n. š. in 1. stol. n. š. lahko sledimo v več fazah glede na kronologijo, ki jo je za to najdišče postavil B. Vičič (1993, 1994, 2002). Predvsem jasno je zastopana faza III, torej srednje- in poznoavgustejski ter tiberijski čas. Zidanih temeljev objektov nismo odkrili, pač pa hodne površine, lep, jame ter jame za stojke; okvirno kronologijo faze I pa lahko potrdimo z gradivom iz konca 2. stol. oz. prve tretjine 1. stol. pr. n. š. Ob robu izkopnega polja smo dokumentirali severni rob rimske ceste, ki je vodila iz Emone proti Dolenjski. Ob cesti smo našli veliko odpadno jamo iz 1. stoletja, napolnjeno z razbitimi amforami, ki jo interpretiramo kot sekundarni odpad.

***

Robert KREMPUŠ

Rimska zgodnjecesarska čelada iz Celja

Izvleček:

V prispevku je predstavljena naličnica legionarske čelade tipa Weisenau, odkrita pri izkopavanjih v severnem delu rimske Celeje. Izdelana je kompozitno, jedro iz železne pločevine obdaja pločevina iz bakrove zlitine. Predstavljena sta ožji kontekst najdbe in sorodni primerki čelad iz srednjeevropskega prostora.

***

Kaja ŠTEMBERGAR, Verena PERKO

Grob z gladijem s kranjskega grobišča na Bobovku: poskus interpretacije

Izvleček:

Grobišče na Bobovku blizu Kranja je obsegalo 29 žganih grobov z značilnimi grobnimi pridatki, kot so deli noriške noše, tradicionalno in uvoženo keramično posodje, oljenke in dolgi železni noži. Grobovi so pripadali staroselskemu prebivalstvu iz konca 1. stol. in prve polovice 2. stol. po Kr.

Največ zanimanja je pritegnil grob 1 v leseni skrinji z gladijem in drugim značilnimi pridatki kot so steklena žara, keramična oljenka, stekleno in keramično posodje ter kar pet železnih nožev in drugih kovinskih, pretežno železnih predmetov. Namen prispevka je poskus interpretacije grobne celote z gladijem v luči novih spoznanj o Gorenjski v času zgodnje rimske dobe ter v kontekstu pomena železarstva, ki ga je le to imelo za rimski imperij.

***

Maja JANEŽIČ, Evgen LAZAR

Vojaška oprema odkrita med arheološkimi raziskavami v objektu 2, bivše vojašnice na Ptuj

Izvleček:

Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Center za preventivno arheologijo, je v času od 12. 10. 2010 do 30. 8. 2011 izvedel zaščitne arheološke raziskave na območju nekdanje vojašnice na Ptuj. Arheološke raziskave so potekale v notranjosti in okolici bivšega vojaškega objekta 2, ki je bil postavljen leta 1905 in so zajemale površino, veliko približno 750 m². Na plakatu bodo predstavljeni predmeti rimske vojske (deli luskastega oklepa, dve pušični osti, branik od meča, koščeni gumb...) in predmeti (odlomek kovinske ploščice z napisom; okrogel dvodelen predmet, najverjetneje falera; del tolčene bronaste pločevine, možno od oklepa) za katere se domneva, da so del vojaške opreme.

Vse najdbe so bile odkrite v plasteh in strukturah rimskodobne Petovione, ki so se nahajale v neposredni bližini rimskodobnega foruma.

***

Judita LUX, Veronika PFLAUM

"Hakamora" in drugi deli konjske opreme iz rimske vile pri Mošnjah

Izvleček:

Med izkopavanji ob gradnji gorenjske avtoceste so bili v rimski podeželski vili pri Mošnjah najdeni tudi predmeti, ki se uvrščajo v skupino konjske opreme. Gre za gumbe, obeske in falere, izstopa pa del bronaste enodelne kovinske brzde, t. i. hakamore (ang. hackamore). Glede na dosedanje objave gre za prvo tovrstno najdbo v Sloveniji.

T. i. hakamora je enodelna kovinska brzda, ki je bila nataknjena na konjsko glavo in ni segala v njegov gobec. Uporabljali so jo večinoma v kombinaciji z žvalami za brzdanje predvsem jezdnih živali, pa tudi vprežnih. Glede na kontekste dosedanjih najdb iz rimskih provinc se sklepa, da so jih uporabljali predvsem v vojaškem okolju, najdbe iz Pompejev in okolice pa dokazujejo, da so jih tam uporabljali v civilnem okolju. "Hakamore" so se pojavile v avgustejskem času, ko so prisotne tudi že v vojaških utrdbah izven Italije. Večina najdb je datiranih v 1. in 2. stoletje, predvsem v Panoniji in utrdbah ob limesu pa od sredine 2. do začetka ali sredine 3. stoletja.

Datacija "hakamore" iz rimske vile pri Mošnjah je določena tudi z njeno lego, saj je bila najdena v ruševinski plasti, ki je predvsem z novci datirana v 1. in 2. stoletje. Ležala je ob zahodnem zidu znotraj t. i. prostora 5 (vzhodnega prostora) stanovanjskega objekta vile. Primerek se uvršča v skupino "hakamor" z rombičnim nosnim trakom, okrašenim z rebrom, in okroglima ušescema, sicer pa nima pravih analogij. Najdbe te skupine izvirajo iz osrednje Italije, z renškega limesa, območja vzhodnih Alp in iz Panonije.

***

Jana HORVAT

Poznorimski grobovi z vojaško opremo na Notranjskem

Izvleček:

Na Javorju pri Dolnjem Zemonu v dolini Reke je ležala mogočna prazgodovinska naselbina, ki je bila obljudena še v rimskem obdobju. Zahodno od naselbinskih okopov, na ledini Vinograd, je Carl Moser leta 1886 izkopal 16 grobov, ki so bili žgani in skeletni ter izvirajo s prehoda med 3. in 4. st. Moški grobovi so imeli pridano orožje oziroma orodje, v ženskih pa je ležal kakovosten in deloma svojevrsten nakit.

Grobovi istega časa s podobnimi pridatki so bili odkriti tudi na Uncu in v Cerknici.